

ArchaeoCentrum Čechy-Bavorsko, chránit a sdílet společný kulturní prostor

Ohlédnutí za jedním projektem

Asi dva kilometry od státní hranice mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo leží v nadmořské výšce 615 m malé městečko Bärnau. Je součástí spolkové země Bavorsko a patří do vládního obvodu Horní Falc. V roce 2010 zde byl založen Historický park, jehož zřizovatelem je spolek Via Carolina, úzce spolupracující s občanským sdružením Terra Tachovia. Park, vlastně archeologické muzeum pod širým nebem, je dnes jedním z nejvýznamnějších v Německu, respektive ve střední Evropě.

■ Miroslav POPELKA
Renata ŠMIDTOVÁ

Postupně zde vyrostlo asi třicet replik dřevěných staveb datovaných do doby nejstarších Slovanů (cca 8. století) až do 13. století. Ústřední stavbou Historického parku je replika malého strážního hrádku typu *motte* z 11. století. Nejmladší stavbou je hospoda, na níž už se objevují prvky hrázdění. Hlavním heslem parku je: „Středověk žít a zažít.“ Návštěvníci se ocitnou v autentickém prostředí světa středověku nejen z hlediska stavebnictví, ale i každodenního života prostých lidí (obr. 1).

V roce 2016 se protagonisté Historického parku rozhodli pro další

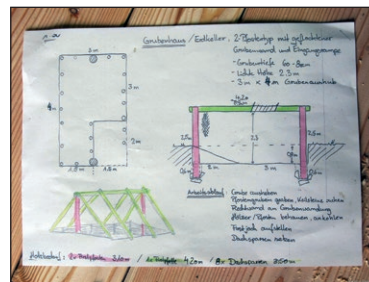
krok v jeho budování a vznikla myšlenka na zbudování první kamenné stavby, jakéhosi dvorce, který mohl Karel IV., český a německý král a římský císař, využít jako dočasnou zastávku na své cestě. Bärnau totiž leží na královské cestě, tzv. Via Carolina, po které putoval král Karel IV. při svých cestách Evropou. V parku tak měla vyrůst kamenná stavba ze 14. století, která by dodržela zásadu autentičnosti všech řemeslných prací a použitých materiálů. Představitelé spolku Via Carolina a vedení Historického parku hledali spolupracující instituce, se kterými by společně podali projekt. Cílem bylo získání finanční podpory Evropské unie, Evropského fondu pro regionální rozvoj. V rámci dotačního území (Bavorsko – západní Čechy, Plzeňský kraj) byly k přípravě projektu přizváni zástupci univerzity v Bambergu, Západočeské univerzity v Plzni (Katedra archeologie FF ZČU, Katedra historie PF ZČU) a původně také Západočeského muzea v Plzni a Muzea Českého lesa v Tachově. V prosinci roku 2015 navštívili zástupci Historického parku Bärnau–Tachov také Prahu, konkrétně Ústav pro archeologii FF UK, který měl být v případě realizace projektu jediným účastníkem mimo dotační území. A 17. února 2016 se již v Bärnau konala první společná porada k přípravě projektu.

Po těchto základních informacích je třeba, aby další události, spojené s realizací projektu byly líčeny z pozdější pozice odborného

garanta projektu za FF UK (M. Popelka) a projektové manažerky (R. Šmidtová). Vzhledem k specializaci garanta na období nejstarších zemědělců ve střední Evropě, respektive kamennou štípanou industrii, zdálo se zpočátku spoluúčinkování na přípravě projektu jako nepatřičné. Historický park se od doby svého vzniku zabýval pouze replikací stavitelství v období středověku. Při úvodním i dalších setkáních nad projektovou přípravou se opravdu neuvažovalo o zapojení témat starších, tedy pravěkých. Když ale vyplynulo, že podíl Ústavu pro archeologii v projektu by spočíval zejména v prezentaci oboru veřejnosti v Bavorsku i u nás, situaci to významně změnilo. Ústav pro archeologii má dlouholeté zkušenosti s realizací tzv. třetí role univerzity, spočívající v seznamování veřejnosti s výsledky vědy a v posledních pěti letech i s organizací Mezinárodního dne archeologie. Byly předloženy argumenty, že jestliže cílem projektu je prezentovat život lidí ve středověku, je nutné si zároveň uvědomit, že většina aktivit má své kořeny mnohem dříve, tedy již v kamenných dobách pravěku. Ústav pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy se tak od ledna 2017 stal součástí tříletého projektu Evropské územní spolupráce č. 78 s názvem „ArchaeoCentrum Čechy-Bavorsko, chránit a sdílet společný kulturní prostor“. Základní osu programu pražského projektového týmu tvořily workshopy a přednášky pro veřejnost, kdy se

■ Obr. 1 Areál Historického parku Bärnau-Tachov.

■ Obr. 2 Plánek polozemnice připravený S. Woltersem.

■ Obr. 3 Dřevěné nářadí použité při výkopu základů polozemnice.

■ Obr. 4 Příprava materiálu na výplet stěn.

■ Obr. 5 První dokončený výplet zahloubené stěny polozemnice.

■ Obr. 6 Vyměřování profilu budoucího nosného trámu.

za tříleté projektové období uskutecnělo dvacet workshopů, čtyřicet dva přednášek a šest cyklů krátkých pětiminutových přednášek na zajímavá témata – „archeologických jednohubek“.

Kromě workshopů a přednášek byla do projektového programu zahrnuta také letní pomoc/praxe studentů Ústavu pro archeologii v Bärnu. Hlavním úkolem bylo naučit se dobovým tesařským a stavitelským technikám odpovídajícím středověku. Za těmito účely jsme měli postavit raněstředověkou polozemnici spíše úložného než obytného charakteru, kdy jsme měli k dispozici pouze ručně nakreslený náčrtek s rozměry (obr. 2). Nikdo ze zúčastněných neměl zatím možnost podobnou aktivitu zažít a je nutno také připomenout, že většinu v našem kolektivu tvořily ženy. Neměli jsme však příliš jasnou představu, co nás v těch pěti bärnauských dnech čeká, navíc počasí v červenci 2017 outdoorovým aktivitám opravdu nepřálo.

Výstavba polozemnice

Ke stavbě polozemnice jsme využívali repliky dřevěného nářadí (lopaty a rýče s kovanou špičkou), dřevěný dvoukolový vůz a dřevěná korýtka k odvozu a odnosu vykopané zeminy, abychom dodrželi postup středověkých stavitelů. Protože jsme zvyklí na moderní kovové a těžké rýče, byla zpočátku práce s primitivnější formou nástroje docela obtížná (obr. 3). Po nějaké době jsme se ale naučili s replikami středověkého nářadí pracovat a pak už byl efekt využití mnohem lepší. Vytyčenou plochu, kde měla stát polozemnice, jsme zbavili za asi hodinu a půl drnů, ovšem omezovalo nás nepříznivé počasí. Za jedno odpoledne jsme se dokázali prokopat, respektive spíš prorýt, do hloubky asi 25 cm. Bylo nám jasné, že kdybychom měli pokračovat v ručním hloubení, sotva bychom do termínu odjezdu stíhali více. Proto jsme se rozhodli, že z nedostatku času slevíme ze zásad experimentování a zbytek hloubení necháme na moderním bagru.

Dalším úkolem bylo připravit vhodné pruty na výplet stěn budoucí zahloubené stavby. Dostatečné množství potřebného materiálu naštěstí poskytuje poměrně

rozsáhlý prostor Historického parku, zejména partie kolem rybníka, který sousedí s *mottem*.

Neměli jsme vůbec žádnou představu o množství prutů, které bude potřeba. Jejich sílu jsme odhadovali podle stavby, která již v areálu parku stála. Břehy rybníka a říčky Naab byly hustě porostlé olšemi (olše lepkavá – *Alnus glutinosa*), které jsme začali „prořezávat“.

Pruty o průměru 2–4 cm a délce asi 3 m jsme hned na místě zbavovali menších větví a listů. Protože jsou při vyplétání pruty zajištěny pomocí svislých, do podlahy polozemnice zatlučených silnějších kolíků, připravovali jsme na místě i tyto potřebné součásti. Snažili jsme se více používat hlavně sekeru, která nám dobově připadala autentičtější než pila (obr. 4). V této fázi našeho vzpomínání na pobyt v Bärnu je třeba přiznat jednu skutečnost, která náš text poměrně značně ovlivňuje, ale která je dnes již nevratná. Teprve s odstupem času jsme si uvědomili, že jsme téměř nedokumentovali průběh celé replikace. Bylo by bývalo užitečné zachytit nutný čas i množství spotřebovaného materiálu, i některé sťažejší momenty celé akce. K tomu však postrádáme (kromě fotografií a videí) odpovídající dokumentaci. Jediným konkrétním dokumentačním zdrojem je tak už vzpomenuť náčrt, který nám připravil Stefan Wolters. I přesto jsme se ale rozhodli realizovat náš záměr celou akci publikovat, popsat jednotlivé činnosti co možná nejprecizněji a doplnit je vhodnou fotodokumentací.

Výplet bylo třeba připravit kolem zahloubených stěn polozemnice, proto byly v pravidelných rozestupech zaraženy do podlahy již výše zmiňované kolíky. Pak už došlo na vlastní vyplétání, se kterým jsme dosud také neměli žádné praktické zkušenosti – *experienti*. Tento termín nutně připomíná osobu docenta Zdeňka Smetánky, který před skoro dvaceti lety pojem přinesl do odborné literatury. Určitě nás překvapila spotřeba materiálu, která byla skutečně značná (obr. 5). Po dokončení této fáze stavby už bylo možné zahájit přípravu nadzemní konstrukce. O podrobnější popsaní tesařských aktivit se postarala jedna z účastnic praxe, studentka Eliška Němcová.

Hlavní část polozemnice tvoří střecha, pro níž bylo nutné připravit dva 2,5 m vysoké čtyřhranné trámy a hřebenovou vaznici 5,2 m dlouhou, tvořící oporu dvojic proti sobě spojených krokví, které byly u naší stavby připraveny z kulatiny. Trámy neboli sochy tvoří s vaznicí podpůrnou střešní konstrukci. Krokve pak určují typ střechy, v tomto případě jde o sedlovou, opřenou o zem.

Pro tyto tři hlavní prvky (trámy a hřebenová vaznice) byly vybrány dostatečně dlouhé kuláče, které byly označeny a vyměřeny na místech nutných k osekání tak, aby vznikly tři čtyřhranné trámy. Do podstav sloupů se načrtne čtverec, který odpovídá požadovanému profilu budoucího trámu. Do vrcholů čtverce je přiložen hlinkou obarvený provázek, jehož obtiskem vznikne linie, podle které se tesař řídí při osekávání kůry (obr. 6).

Následovalo osekávání kůry, kdy byl kmen podložen a upevněn kovovými háky tak, aby se nehýbal. K dispozici byla sekera jak pro praváka, tak pro leváka, s níž se podle vyznačených os postupně osekávala kůra po celé délce kmene. Aby šla kůra lépe osekát, připraví se nejprve sekerou záseky, zhruba po 20–30 cm. Tímto způsobem se vlastně zmenší plocha, ze které se kůra odstraňuje, práce je tak mnohem snazší. Jde o to, že se kůry zbavujeme pouze v prostoru mezi dvěma záseky (obr. 7). Dalším krokem bylo hoblování dohladka. Nahrubo otesaný trám je nutné upevnit na kozu a poté se hoblují všechny čtyři stěny trámu po celé jeho délce. Do této podoby bylo nutné připravit všechny podpůrné části střechy,

■ Obr. 7 Technika odstranění kůry a tesání trámu mezi záseky.

tedy hřebenovou vaznici a oba trámy. Je nutné podotknout, že druhé dva kuláče se podařilo osekát a ohoblovat asi za poloviční dobu než ten první, což byl důkaz, že se tesařské dovednosti postupně zlepšovaly. Znovu musíme na tomto místě zopakovat, že v této skupině tesařských učedníků byl pouze jeden muž. Aby bylo možné sesadit celou podpůrnou konstrukci střechy dohromady, bylo třeba vytvořit spoje. U obou trámů byly podle připraveného nákresu vyměřeny rozměry čepů a ty pak byly vytesány pomocí dláta tak, že byly vodorovně vysekávány hoblíny, dokud nebylo dosaženo požadovaného tvaru. Důležité bylo dbát na vyměřenou hloubku čepů. Jelikož oba trámy musely zapadnout do vaznice, bylo třeba na obou jejích koncích vyhloubit otvor pro čep. Již hotový čep jsme přiložili k vaznici a vyměřili jsme podle něj rozměry otvoru tak, aby do něj dobře zapadl. Do vyměřeného prostoru jsme navrtali vrtákem, jenž bylo nutné zavrtávat kolmo a držet ho v rovině, díru, díky které jsme pak mohli vytesávat třísky pomocí „tenčího dláta“. K dosažení požadovaného tvaru pro otvor na čep pak posloužilo dláto a palice. Nejprve se tříska naštěpla kolmo a poté se dláto nahnulo co nejvíce do horizontální polohy. S přibývající hloubkou otvoru byl tento postup náročnější a dláto se nedalo tak snadno vodorovně nahnout. Abychom zabránili dalšímu zahlubování, zatloukali jsme dláto opět lehce kolmo podél stěn otvoru, což umožnilo třísku lépe uštípnout. Takto jsme postupovali do té doby, než byl otvor dostatečně hluboký, neprosekali jsme ho však úplně skrz. Po dokončení

■ Obr. 8 Upevnění čepu nosného trámu s vaznicí pomocí kolíku.

otvorů jsme zkontrolovali, zda sloup dobře zapadá do hřebenové vaznice a popřípadě ho znovu upravili. Vytvořením čepů a dvou otvorů v hřebenové vaznici skončila tesařská práce na konstrukci střechy. Jelikož jsme oba nosné trámy měli zahloubit do země, bylo nutné dolní části opálit ohněm, aby nedocházelo k uhnívání dřeva. Na opalování jsme použili neautenticky hořák a plynovou bombu, tudíž se čas výrazně zkrátil, než kdyby se trámy opalovaly v ohništi. Po opálení jsme museli vyčkat, až nám oba konce vychladnou, kvůli následné manipulaci s trámy. Zmiňované odklony od zásad experimentu v archeologii byly vedeny snahou dokončit během praxe alespoň hrubou stavbu objektu.

Na místě, kde měla stát polozemnice, už byly mezitím vypleteny stěny zahloubení a dřevěným rýčem vykopány dvě sloupové jámy. Trámy jsme pomocí palice zarazili do otvorů vytesaných ve vaznici a celou konstrukci jsme mohli zasadit do sloupových jam. Abychom zajistili pevnější spojení čepů s vaznicí, upevnili jsme je ještě dřevěnými kolíky (obr. 8). Oba trámy jsme podložili kamenem a zároveň zasadili střešní konstrukci do připravených jam. Jámu jsme zarovnali kameny, aby trámy stály pevně a nekývaly se, a zasyпали ji hlínou (obr. 9).

Nyní bylo nutné připravit střešní plášť, který se skládal z osmi krokví. Do jejich horní části jsme vytesali zářezy, kterými se krokve na vaznici uchytily. Konce krokví, které byly také zahloubeny do země a udusány hlínou, musely být opět předem opáleny. Když byly zapuštěny do

■ Obr. 9 Zapuštění nosných trámů spojených s vaznicí do základů polozemnice.

země, bylo je zapotřebí zkrátit pilou tak, aby vznikly spoje na pokos, a tudíž stály přímo naproti sobě a vzájemně se podpíraly.

Poslední část střechy tvořily střešní latě, které byly v našem případě nahrazeny tyčovinou. Na každou stranu sedlové střechy jsme upevnili čtyři střešní prvky z tyčoviny (**obr. 10**). V tomto případě jsme si neautenticky pomohli vrtačkou, se kterou jsme vyvrtali otvory pro dřevěné kolíky. Na každé krokvi jsme tak vytvořili spoj s tyčovinou a přitloukli je kolíky. Bohužel jsme již nestihli připravit na střechu žádnou krytinu a při další podzimní návštěvě Historického parku jsme zjistili, že

■ Obr. 10 Usazení osmi krokvic a osmi střešních prvků z tyčoviny.

■ Obr. 11 Polozemnice s provizorním krytím fošnami a dokončenou úpravou vnějších stěn.

■ Obr. 12 Detail na finální úpravu stěny. Po výpletu nanesená mazanice, v dolních partiích již zahlazená.

vnitřní prostor polozemnice je zatopený vodou. Ukázalo se, že výběr místa pro její stavbu nebyl nejšťastnější. Dva tři metry od podélné stěny stavby se terén zvedal do terénního břehu vysokého minimálně také tři metry a tlak okolního terénu pak patrně vytlačoval spodní vodu, která plnila prostor polozemnice. Navíc byla stavba bez střešní krytiny, takže i případné deště přispívaly k zatopení objektu. Teprve v průběhu roku 2018 se stavba dočkala provizorního krytí fošnami, nicméně vnitřní prostor stále zaplavovala spodní voda (**obr. 11**).

Výplet a omazávání stěn domu

V průběhu dalšího letního pobytu v Bärnau v roce 2018 se pražští studenti zabývali technikou zpevňování stěn domů proutěnou armaturou, která je známa ze středoevropského prostoru již od příchodu nejstarších zemědělských skupin, stejně jako omítnutí armatury mazanicí. V prostoru parku postupně přibývalo technických staveb, a to v souvislosti s výstavbou stanice Karla IV. Během letního pobytu jsme připravovali výplet stěn jednoho přístřešku a jeho omítání mazanicí, kterou bylo třeba předem připravit. V ručně kopané jámě (s praxí již ze stavby polozemnice), jejíž dno jsme vyložili prkny, byl smíchán jíl s vodou, pískem a řezanou slámou. Vlastní hmota byla připravena šlapáním, což byl jediný možný způsob, jak hmotu zpracovat. Střídali jsme se ve šlapání a podle konzistence vznikající omítací hmoty jsme přidávali vodu, písek nebo slámu. Po nejméně půldenním uležení hmoty bylo už přikročeno k vlastnímu omítání vypletených stěn.

Mazanici jsme nabírali (nejlépe to šlo ručně) do dřevěných věder a pak jsme nanášeli hmotu na propletené proutě. Ideálním se ukázal způsob, kdy byla hmota nanášena současně zvenčí i zevnitř, když si proti sobě stojící osoby pomáhaly protitlakem obou rukou. Pak se hmota dobře dostala mezi jednotlivé pruty.

Dokončenou omítku bylo třeba dlaněmi nahrubo zarovnat, a nakonec došlo i k finálnímu vyhlazení (zednickou mluvou *zapucování*) pomocí hladítka z dřevěného prkénka. Stěny, které nebyly finálně upraveny,

jsme později dokončovali nanesením slabé vrstvy vydatně namočené mazanice. Tímto způsobem se zamrazilo pozdějšímu popraskání stěny po jejím vyschnutí (**obr. 12**).

Příprava armatury, omítací hmoty i její nanášení a povrchová úprava stěn vyvolaly řadu asociací s prakticky shodnými aktivitami neolitických zemědělců. Pouze s tím rozdílem, že místo stěny přístřešku s plochou několika metrů čtverečních, jsme uvažovali nad plochou stěn neolitického dlouhého domu. Tam docházíme k hodnotě několika desítek čtverečních metrů. Se získanou představou o způsobu přípravy mazanice a její spotřebě se tato aktivita posouvá v rámci neolitu do kategorie mimořádně náročných. A to nejen z hlediska spotřeby materiálu, ale také z hlediska vynaložené energie. V souvislosti s těmito úvahami se jistě nabízí i další: Byly skutečně omazány stěny neolitických, extrémně dlouhých domů v celém jejich rozsahu? Nebyla například severozápadní úložná část vybavena pouze vyplétanými stěnami? Proti tomu by jistě stál názor, že to by příliš praktické nebylo, vzhledem k snazšímu průniku převážně severozápadních větrů do prostoru domu, což by v zimním období přispívalo k zvyšování chladu ve vnitřní obytné sekci domu.

Autor příspěvku vzpomínal na dobu koncem sedmdesátých let, kdy působil na archeologickém výzkumu neolitického sídliště v Bylanech u Kutné Hory. Někdy byly zkoumány opravdu rozsáhlé hlínky, dlouhé několik metrů, ze kterých muselo být vytěženo značné množství materiálu. Spotřeba při přípravě omítací hmoty, sledovaná při aktivitách v Bärnau by této skutečnosti naprosto dokonale odpovídala.

I při omítání stěn připravenou hmotou se prokázalo, že velkou roli ve většině replikovaných aktivit hraje již zmíněná *experience*. Postupně jsme všichni získávali větší zručnost, dvojice stojící proti sobě si dokázala vyhovět, tlak rukou vedl k dokonalému pronikání hmoty mezi propletené pruty. Dále bylo třeba novou část omazu nahrubo vyhladit krouživými pohyby rukou. Hmota na stěnách poměrně rychle vysychala, zejména v těch místech, která nebyla zastíněna. Stěna tak

začala prskat, ale trhliny se stále dařilo opravovat vyhlazením namočenými rukama. K finálnímu vyhlazení jsme použily primitivní hladítka, krátká rovná prkénka, která jsme namáčeli ve vodě a kruživými pohyby s nimi vyhlazovali stěny přístřešku.

V průběhu těchto prací došlo nedopatřením k záměně ostříva – místo slámy bylo použito seno. Hmota byla klasicky použita k naholení vnější i vnitřní stěny. Rovněž finální úprava proběhla stejným způsobem. Při praxi následujícího roku se ukázalo, že tato záměna výrazně ovlivnila kvalitu výmazu. Plocha, na které bylo použito mazanice ostřené senem, byla velmi podstatně popraskaná a z většiny částí vydrolená. Tuto část bylo třeba opravit novou mazanicí, u níž bylo již klasicky použito slámy.

Výroba fošen

Dále jsme vyzkoušeli další tesařskou techniku, totiž výrobu prken nebo fošen. Při této aktivitě je použito pásové pily, které se také říká pila dvoumužná. Kulatina je upevněna na lešení, jeden člověk stojí nahoře nad řezaným materiálem a tahá k sobě dlouhý plát pily, druhý pak stojí dole a tahá pilu opačně. Přitom je třeba dávat pozor, aby pila byla vedena stále rovnoměrně a udržovala rovný řez. Tímto způsobem lze připravit fošny i několik metrů dlouhé.

V Bärnu byl pro toto řezání postaven přístřešek pro pilu – katr, se zvýšenou podlahou, na které stál horní pracovník. Dole bylo pak připraveno zahroubení, ve kterém stál dolní pracovník. Ten byl ovšem při práci poněkud znevýhodněn skutečností, že na něho při řezání dopadala většina pilin. I tuto činnost jsme si během letního pobytu vyzkoušeli a znovu jsme museli vzpomenout skutečnosti, že i z neolitu jsou doloženy fošny nebo prkna. Například v konstrukci dlouhého domu, kdy je odvrácená, tedy severozápadní stěna domu konstruována právě pomocí fošen. Kratší prkna jsou pak doložena například v roubených konstrukcích studní. Naši skupině v Bärnu se řezání dařilo se střídavými úspěchy, nutno dodat, že tato činnost je poměrně fyzicky náročná.

Opracování kamenných kvádrů a využití repliky jeřábu

Protože již probíhaly také přípravné práce na stavbu odpočinkové stanice Karla IV., měli jsme možnost vyzkoušet si přípravu kvádrů z velkých žulových bloků. Jediným nářadím při této práci byly palice a železné špičáky a klínky. Při práci jsme seděli na primitivních sedátkách s kruhovým posedem a jednou jedinou nohou. Na pohled vratké zařízení, nicméně umožňující volný pohyb kameníka při práci. Tak se i nám pod odborným dohledem podařilo oddělit blok suroviny podle předem naznačené linie.

V posledním projektovém roce jsme pracovali na opravách některých staveb v parku, obnovili jsme výplet a výmaz na přístřešku rybáře v těsné blízkosti rybníku a dokončili jsme také povrchovou úpravu stěn jedné ze staveb, kterou rok předtím poškodil požár.

V těsné blízkosti již rozestavěné kamenné hradby kolem budoucího dvorce Karla IV. byla bärnauskými tesaři a kameníky postavena replika středověkého dřevěného jeřábu. Tento typ jeřábu je doložen již ve 14. století a ikonografické prameny dokládají, že tehdejší stavitelé využívali i mnohem větší stroje, kde k pohonu slouží lidská síla tak, že dělníci jsou uvnitř pohonného kola, které roztácejí šlapáním. Měli jsme možnost připravit několik vlastních žulových kvádrů, rozdělat maltu přesně podle předepsané receptury, jeřábem vyzvednout kvádry na hradbu a usadit je s použitím malty do stavby (**obr. 13**).

Další činnosti projektu

Kromě zmíněných letních prací je třeba připomenout i další aktivity, které se v rámci projektu Archaeo-Centrum Čechy-Bavorsko uskutečnily. V Bärnu to byly především workshopy pro veřejnost, doplněné popularizačními přednáškami. Před vstupem do Historického parku jsme postavili jednoduchou chlebovou pec, jejímž základem byla proutěná armatura, kterou jsme zakryli do požadovaného tvaru připravenou hmotou z jílu, vody, písku a řezané slámy. V prostoru kolem pece se pak odehrávala většina

■ Obr. 13 Rekonstrukce středověkého dřevěného jeřábu.

■ Obr. 14 Hotovo! Na Bärnu budeme vzpomínat jen v dobrém!

námi organizovaných workshopů. Workshopy pak probíhaly také v Muzeu Českého lesa v Tachově, kde obecnost tvořili žáci tachovských základních škol.

S projektem jsme se rozloučili 3. prosince 2019 velkým společným workshopem všech účastníků projektu v prostorách Západočeského muzea v Plzni. Během několika hodin se v prostorách muzea vystřídalo více než sedm set padesát návštěvníků. Prezenci archeologie pro takové množství příznivců našeho oboru považujeme za mimořádný úspěch a velký přínos pro další rozvoj vzájemných vztahů s veřejností. Vždyť celý projekt se odvíjel od formulace ve svém názvu – *chránit a sdílet společný kulturní prostor!*

V průběhu projektu jsme se snažili předat co nejvíce informací o životě lidí v pravěku a středověku a zároveň vysvětlovat veřejnosti význam archeologického bádání pro poznání dávno zaniklých společností. Svědectví o jejich každodenním životě a veškerá jejich zachovaná materiální kultura je našim společným dědictvím a nezáleží na tom, na jaké straně hranic současných evropských států žijeme (**obr. 14**).